

Συνοπτική καταγραφή θέσεων/προτάσεων Ομάδας Εμπειρογνομόνων και Ομάδας Ακαδημαϊκών

Στα πλαίσια του στόχου για εκσυγχρονισμό του Οικογενειακού Δικαίου το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξεως ζήτησε και έλαβε τις απόψεις, εισηγήσεις και προτάσεις από δύο ομάδες ειδικών, Εμπειρογνομόνων και Ακαδημαϊκών, οι οποίες έχουν συσταθεί για το σκοπό αυτό. Αυτές οι προτάσεις έχουν περαιτέρω κωδικοποιηθεί ώστε να καταστεί ευκολότερη η μελέτη τους από τις αρμόδιες αρχές και άλλους φορείς οι οποίοι επιθυμούν να εκφέρουν τις απόψεις τους.

Έχοντας υπόψη ότι τα ζητήματα που αφορούν την οικογένεια και τις οικογενειακές διαφορές αφορούν ολόκληρη την κοινωνία και τον κάθε ένα από τους πολίτες ξεχωριστά αποφασίστηκε να τεθεί σε δημόσιο διάλογο το σύνολο των εισηγήσεων και προτάσεων που μας έχουν υποβληθεί με στόχο να συνεκτιμηθούν οι απόψεις και οι προβληματισμοί της ευρύτερης κοινωνίας των πολιτών. Απώτερος στόχος είναι η αναθεώρηση και ο εκσυγχρονισμός του Οικογενειακού Δικαίου να αντανakλά στις απόψεις της κοινωνίας μας και στα νομοσχέδια που θα ετοιμαστούν για κάθε ένα από τους πιο κάτω σχετικούς νόμους να περιληφθούν διατάξεις που θα δώσουν λύσεις σε προβλήματα που δοκιμάζουν την κοινωνική συνοχή και το θεσμό της οικογένειας.

1) Αναθεώρηση Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, τροποποίηση Άρθρου 111

Η αναθεώρηση κρίνεται αναγκαία καθότι:

α) Κάθε ζήτημα που αφορά τον γάμο ή το κύρος του γάμου, που ανήκουν στην ελληνική ορθόδοξη Εκκλησία ή σε θρησκευτική ομάδα, αφέθηκε να διέπεται από τον εκκλησιαστικό νόμο της ελληνικής ορθόδοξου Εκκλησίας ή από τον εκκλησιαστικό νόμο έκαστης θρησκευτικής ομάδας,

β) σε δίκη διαζυγίου, οι δικαστές που διορίζονται απαιτείται να ανήκουν στην ελληνική ορθόδοξη Εκκλησία, ενώ ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου προβλέπεται να είναι κληρικός,

γ) η σύνθεση του Οικογενειακού Δικαστηρίου σε δίκη διαζυγίου είναι τριμελής ενώ σε κάθε άλλη δίκη η σύνθεση είναι μονομελής,

δ) οι λόγοι διαζυγίου, εκτός από αυτούς που ορίζονται σε νόμο, αφέθηκαν να ορίζονται στο Καταστατικό της Αγιωτάτης Εκκλησίας της Κύπρου και ειδικότερα αυτοί που ίσχυαν κατά την ημερομηνία ψήφισης της τροποποίησης του Άρθρου 111 (δηλαδή πριν την 17/6/1989),

ε) για κάθε νέο λόγο διαζυγίου, πέραν από αυτούς που προβλέπονται στο Καταστατικό της Εκκλησίας απαιτείται να ακουστούν οι απόψεις της ελληνικής ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου, έστω και αν αυτές δεν είναι δεσμευτικές,

ζ) επιβάλλεται η δια νόμου ρύθμιση της διαδικασίας που αφορά και καθορίζει η ελληνική ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου, όπως είναι η απόπειρα συνδιαλλαγής ή η πνευματική λύση του γάμου ενώπιον του Επισκόπου

Από την αναθεώρηση των διατάξεων του Άρθρου 111 προκύπτουν ανάλογες τροποποιήσεις σε αντίστοιχους νόμους. Επισημαίνεται ότι για σκοπούς επιτάχυνσης της δικαστικής διαδικασίας σε υποθέσεις διαζυγίου έχει ήδη προωθηθεί τροποποίηση του Άρθρου 111 και αντίστοιχη τροποποίηση του περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμου , ώστε οι υποθέσεις αυτές να εκδικάζονται από μονομελές και όχι τριμελές δικαστήριο.

2) Ο περί Απόπειρας Συνδιαλλαγής και Πνευματικής Λύσης του Γάμου Νόμος του 1990 (Ν.22/90)

Διευκρινίζεται ότι η πιο πάνω νομοθεσία εφαρμόζεται μόνο για γάμους που έχουν ιερολογηθεί σύμφωνα με τους θρησκευτικούς κανόνες της ελληνικής ορθόδοξης

Εκκλησίας. Προτάθηκε η κατάργηση ή η επανεξέταση της διαδικασίας απόπειρας συνδιαλλαγής ενώπιον του Επίσκοπου ως ακολούθως:

- Η πρόβλεψη για γνωστοποίηση πρόθεσης έγερσης αγωγής διαζυγίου με βάση τον *περί Απόπειρας Συνδιαλλαγής και Πνευματικής Λύσης του Γάμου* Νόμο του 1990 στον Επίσκοπο, θα πρέπει να καταργηθεί εφόσον στην πράξη δεν εφαρμόζεται.
- Περαιτέρω, η εξαίρεση από την υποχρέωση για γνωστοποίηση της πρόθεσης για έγερση αγωγής διαζυγίου να επεκταθεί, εκτός από τις περιπτώσεις της αφάνειας ή φρενοβλάβειας, και στις περιπτώσεις που ο λόγος διαζυγίου οφείλεται σε ενδοοικογενειακή βία γιατί η συνύπαρξη σε αυτή τη διαδικασία θύτη και θύματος θα προκαλέσει περαιτέρω προβλήματα, αφού τα προβλήματα ενδοοικογενειακής βίας δεν μπορούν να συμβιβάζονται στα πλαίσια συνδιαλλαγής και ο Επίσκοπος είναι αναρμόδιος για να επιλύσει ή συμβιβάσει μια τέτοια διαφορά (άρθρο 3(2)).

3) Ο περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμος του 1990 (23/1990)

Στα πλαίσια των ρυθμίσεων της δικαστικής διαδικασίας, εκτός από τις ρυθμίσεις που προωθήθηκαν για σκοπούς επιτάχυνσης της δικαστικής διαδικασίας σε υποθέσεις διαζυγίου και αφορούν την σύνθεση του δικαστηρίου σε δίκη διαζυγίου, υποβλήθηκαν οι πιο κάτω εισηγήσεις, από τις οποίες οι εισηγήσεις που αφορούν τροποποίηση Διαδικασιών Κανονισμών θα υποβληθούν στο Ανώτατο Δικαστήριο ως η αρμόδια αρχή.

Δικαστές Οικογενειακού Δικαστηρίου

- Τα προσόντα για το διορισμό των δικαστών Οικογενειακού Δικαστηρίου να είναι τα ίδια με τα προσόντα που προβλέπονται για το διορισμό επαρχιακού δικαστή (άρθρο 6, Ν.14/60).

- Οι δικαστές να έχουν τους ίδιους όρους υπηρεσίας με τους δικαστές των Επαρχιακών Δικαστηρίων, δηλαδή να έχουν αντίστοιχες θέσεις προαγωγής, μισθοδοσίας και ανέλιξης.
- Πέραν των απαιτούμενων προσόντων για διορισμό, να θεωρείται ως πλεονέκτημα η γνώση σε θέματα παιδαγωγικής, ψυχολογίας και κοινωνιολογίας, οικογενειακών διαφορών και προστασίας ανηλίκων και οι δικαστές υποχρεωτικά να λαμβάνουν συνεχή επιμόρφωση γύρω από τα θέματα αυτά.
- Να γίνουν αντίστοιχες ρυθμίσεις μ' αυτές που προβλέπονται στον περί Δικαστηρίων Νόμο, ώστε να διασφαλίζεται η γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη των Οικογενειακών Δικαστηρίων.

Δικαιοδοσία - Αρμοδιότητα Οικογενειακών Δικαστηρίων

- Μετά την ένταξη μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οι συνθήκες απαιτούν μια συνολική θεώρηση ζητημάτων που άπτονται της δικαιοδοσίας των Οικογενειακών δικαστηρίων. Αυτή θα πρέπει να γίνει με **ιδιαίτερη περίσκεψη όσον αφορά την τροποποίηση του Συντάγματος και με αναγκαίες διαβουλεύσεις με άλλους φορείς.**
- Καθορισμός της κατά τόπο αρμοδιότητας των Δικαστηρίων, που ρυθμίζεται στο άρθρο 12(1)(β) σε υποθέσεις τροποποίησης διαταγμάτων διατροφής (άρθρο 38, Ν.216/1990) ή γονικής μέριμνας (άρθρο 38, Ν.216/1990) όταν η μητέρα και το τέκνο βρίσκονται στο εξωτερικό και ο πατέρας που βρίσκεται στην Κύπρο επιθυμεί την τροποποίηση διατάγματος.
- Επέκταση της δικαιοδοσίας των Οικογενειακών Δικαστηρίων ώστε να δικάζουν και τις υποθέσεις που υπάγονται στον περί Οικογενειακών Δικαστηρίων (Θρησκευτικές Ομάδες) Νόμο του 1994 και τον περί Εφαρμογής του περί Γάμου Νόμο του 2003 σε Μέλη της Τουρκικής Κοινότητας (Προσωρινές Διατάξεις) Νόμου του 2003.

- Διεύρυνση της δικαιοδοσίας των Οικογενειακών Δικαστηρίων ώστε να μπορούν να επιληφθούν υποθέσεων που σχετίζονται με τη νεανική παραβατικότητα, να εκδικάζουν ποινικά αδικήματα που συνιστούν πλημμέλημα και αφορούν, για παράδειγμα, υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας, διατάραξης της οικιακής ειρήνης, επίθεσης, φθοράς ιδιοκτησίας κλπ. Η εκδίκαση των υποθέσεων αυτών να διέπεται από ποινικοθεραπευτικά πρότυπα αντί της τιμωρίας και θα διασφαλίζονται κατά προτεραιότητα τα δικαιώματα των παιδιών, ενώ οι δικαστές να τύχουν της αναγκαίας εκπαίδευσης.
- Η καθ' ύλην αρμοδιότητα δικαστή να επεκτείνεται επί όλων των θεμάτων που εντάσσονται στις γαμικές ή οικογενειακές διαφορές, ώστε ο ίδιος δικαστής να επιλαμβάνεται όλων των υποθέσεων που εγείρονται μεταξύ των ίδιων διαδίκων όπως αγωγή διαζυγίου, θέματα οικογενειακών σχέσεων, γονικής μέριμνας, διατροφής, περιουσιακών σχέσεων κ.α.
- Ρύθμιση της κατά τόπο αρμοδιότητας των Δικαστηρίων σε υποθέσεις περιουσιακών διαφορών στις περιπτώσεις που η καθ' ύλην δικαιοδοσία ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 11(2) χωρίς να απαιτείται διαμονή στην Κύπρο των διαδίκων ή οποιοδήποτε από αυτούς.

Εξουσία δικαστού Οικογενειακών Δικαστηρίων

- Να διορίζει αυτεπάγγελτα ψυχολόγο, παιδοψυχολόγο ή άλλο εξειδικευμένο επιστήμονα από τη Δημόσια Υπηρεσία για να του παράσχει βοήθεια εξειδικευμένων επιστημόνων ή συμβούλων, όπου η διαδικασία το απαιτεί, και σε περίπτωση που κρίνει ότι είναι προς το συμφέρον του παιδιού να διορίζει ιδιώτη εξειδικευμένο επιστήμονα, που θα εισηγηθούν οι διάδικοι ή που θα επιλέξει από κατάλογο επιστημόνων, την αντιμισθία του οποίου θα κληθούν να καταβάλουν οι αντίδικοι ή οποιοσδήποτε από αυτούς.

- Να αποφασίζει αυτεπαγγέλτως για παροχή συμβουλευτικής ή ψυχολογικής στήριξης στο παιδί, χωρίς να απαιτείται η συγκατάθεση των γονέων του.
- Να ζητεί όποτε κρίνει αναγκαίο τη συνδρομή του Γενικού Εισαγγελέα ή της Επιτρόπου για τα Δικαιώματα του Παιδιού για την υποστήριξη των πιο πάνω αυτεπάγγελτων πρωτοβουλιών του δικαστηρίου.

Δικαστική διαδικασία Οικογενειακών Δικαστηρίων

- Η ρύθμιση της εξωδικαστικής διαδικασίας διαμεσολάβησης σε οικογενειακές διαφορές, η οποία να λαμβάνεται υπόψη από το δικαστή όταν με ευθύνη του ενός γονέα δεν πραγματοποιείται προδικασία για ορισμένες οικογενειακές διαφορές, θα συμβάλει στην εξοικονόμηση δικαστικού χρόνου, στην αποσυμφόρηση των οικογενειακών δικαστηρίων από αριθμό υποθέσεων, στην επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης και στην διαφύλαξη ή βελτίωση των σχέσεων μεταξύ γονέων και τέκνων, αφού οι γονείς θα προσπαθήσουν από κοινού να βρουν λύσεις.
- Ρύθμιση αρμοδιότητας ή εξουσίας δικαστή να διαχειρίζεται τη δικαστική διαδικασία και τις ενδεχόμενες αναβολές μίας οικογενειακής διαφοράς, να ορίζει τον αριθμό ακροάσεων και να καθορίζει τον χρόνο ανταπόκρισης των κρατικών υπηρεσιών. Περαιτέρω, να οριστεί νομοθετικά μέγιστος αριθμός ακροάσεων και να παραχωρηθεί αρμοδιότητα στο δικαστή να ορίζει τον αριθμό ακροάσεων, ώστε να αποφεύγονται οι καταχρήσεις δικαστικού χρόνου.
- Να ρυθμιστεί νομοθετικά η συνεργασία των υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Ευημερίας κατά τη προετοιμασία της έκθεσής τους και η υποχρέωση τους να ανταποκρίνονται εντός του χρόνου που καθορίζεται από το δικαστήριο, ειδικότερα στις υποθέσεις γονικής μέριμνας, καθώς επίσης να περιοριστεί η δυνατότητα παράτασης του χρόνου ή αναβολής της υπόθεσης για λόγους που σχετίζονται με παράλειψη υποβολής της έκθεσης, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

- Τροποποίηση των Διαδικαστικών Κανονισμών των Οικογενειακών Δικαστηρίων, με στόχο τη μείωση του απαιτούμενου δικαστικού χρόνου για επίλυση οικογενειακής διαφοράς, ώστε σε περίπτωση που το αντικείμενο της προσωρινής αίτησης είναι το ίδιο με εκείνο της κυρίως αίτησης (π.χ. διατροφές) η διαδικασία να αρχίζει με μία αίτηση, που θα συνοδεύεται με ένορκη δήλωση και όλα τα τεκμήρια, η οποία αρχικά να εξετάζεται για σκοπούς έκδοσης προσωρινού διατάγματος και στη συνέχεια, μετά την επίδοση της, η άλλη πλευρά να έχει το δικαίωμα να υποβάλει ένσταση που θα συνοδεύεται με ένορκο δήλωση. Η κυρίως αίτηση να δικάζεται ακολουθώντας κατ' αναλογία τη νέα Δ.30 αναφορικά με την ακροαματική διαδικασία για υποθέσεις ταχείας εκδίκασης.
- Να ρυθμιστούν με σαφήνεια οι διαδικασίες και οι πρακτικές που αποσκοπούν στη διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού να ακουστεί, όχι μόνο στο πλαίσιο των δικαστικών διαδικασιών γονικής μέριμνας αλλά και ευρύτερα.
- Για να καταστεί αποτελεσματικότερη η έκδοση διαταγμάτων κοινής επιμέλειας, να εξυπηρετούνται καλύτερα τα συμφέροντα των παιδιών και να διασφαλίζονται τα δικαιώματά τους κρίνεται αναγκαίο να συμπεριληφθούν τα ακόλουθα προστατευτικά μέτρα: (α) εφαρμογή του Θεσμού της Διαμεσολάβησης, (β) εμπλοκή Ψυχολόγων στις υποθέσεις γονικής μέριμνας, (γ) θεσμοθέτηση θεραπευτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για γονείς που βρίσκονται σε αντιδικία από τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας και Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας, (δ) παραχώρηση δυνατότητας στο δικαστήριο να διατάζει αυτεπάγγελτα και ως ενδιάμεσο μέτρο στις διαδικασίες γονικής μέριμνας την αξιολόγηση και/ ή θεραπεία μελών της οικογένειας από τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας, (ε) εισαγωγή κριτηρίων αναφορικά με την έγκριση ή απόρριψη αιτήσεων για κοινή επιμέλεια και (στ) εισαγωγή νομικών ρυθμίσεων που να επιτρέπουν την εξέταση αιτήσεων για κοινή επιμέλεια παιδιού σε υποθέσεις γονικής μέριμνας από διατμηματική ομάδα ειδικών.

4) Ο περί Τέκνων (Συγγένεια και Νομική Υπόσταση) Νόμος του 1991 (187/1991)

- Το άρθρο 24Α να τροποποιηθεί κατά τρόπο που να προβλέπονται δικαστικώς έννομες συνέπειες στο πρόσωπο που αρνείται να υποβληθεί σε γενετικές εξετάσεις για τη διαπίστωση πατρότητας τέκνου (όπως για παράδειγμα υπάρχει στο άρθρο 14Β(2) των *περί Ρυθμίσεως των Περιουσιακών Σχέσεων των Συζύγων* Νόμων του 1991 έως 1999 Ν.232/91 ή στη Διάταξη 28, Θεσμός 12 των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας (ORDER 28 : DISCOVERY AND INSPECTION).
- Καθιέρωση μαχητού τεκμηρίου μητρότητας για την περίπτωση της κυοφορίας από ξένη γυναίκα (παρένθετη μητρότητα), προκειμένου ο Νόμος αυτός να συμβαδίζει με το άρθρο 25(5) (αφορά στη *γραπτή συμφωνία παρένθετης μητέρας και ζευγαριού*) του *περί της Εφαρμογής της Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής* Νόμου του 2015 (Ν. 69(Ι)/2015) που εισαγάγει διαδικασία προσβολής της μητρότητας.
- Ρύθμιση στο Νόμο της περίπτωσης όπου το τέκνο που γεννήθηκε με τη μέθοδο της μεταθανάτιας γονιμοποίησης είναι τέκνο γεννημένο σε γάμο.
- Να ρυθμιστεί στο άρθρο 20 του Νόμου, ο αποκλεισμός της δυνατότητας δικαστικής αναγνώριση της πατρότητας, στις περιπτώσεις που διενεργηθεί ετερόλογη τεχνητή γονιμοποίηση και η ταυτότητα του τρίτου δότη είναι ή γίνει εκ των υστέρων γνωστή. Η ρύθμιση θα βρίσκεται σε οργανική ενότητα με τις ρυθμίσεις των άρθρων 11(1)(ε) και 6Α.

5) Ο περί Γάμου Νόμος του 2003 (104(Ι)/2003)

Για σκοπούς αναθεώρησης του πιο πάνω Νόμου υποβλήθηκαν οι πιο κάτω εισηγήσεις:

- Να αποσαφηνιστεί στο άρθρο 3(2) ότι πολιτικοί γάμοι τελούνται και σε κατάλληλους χώρους εκτός του Δημοτικού Μεγάρου.
- Να τροποποιηθεί η παράγραφος (γ) του εδαφίου (1) του άρθρου 18, ούτως ώστε να περιοριστεί η απόσβεση του δικαιώματος έφεσης στις περιπτώσεις που ο διάδικος που έχει δικαίωμα να καταχωρίσει έφεση συνήψε άλλο γάμο κατά την περίοδο που θα μπορούσε να καταχωρίσει την έφεση. Με άλλα λόγια, ο διάδικος που έχασε τη δίκη, και πριν την παρέλευση της προθεσμίας καταχώρισης έφεσης σύναψε γάμο, να στερείται του δικαιώματος να καταχωρίσει έφεση.
- Η διάταξη του άρθρου 18(2) είναι νομικά λανθασμένη αφού με τη δήλωση των συζύγων, αίρεται η ακυρότητα του γάμου ακόμη και στις περιπτώσεις που η τέλεση γάμου έγινε μεταξύ συγγενικών προσώπων και ο οποίος θεωρείται άκυρος σύμφωνα με το άρθρο 17(2).
- Η παραγραφή ακυρώσεως γάμου, όπως αυτή ρυθμίζεται στο άρθρο 23, πρέπει να περιοριστεί μόνο στους ακυρώσιμους γάμους και δεν μπορεί να διαλαμβάνει γάμους που είναι εκ του νόμου άκυροι ή ανυπόστατοι. Με την ρύθμιση του εδαφίου (1) του άρθρου 23 η παρέλευση της χρονικής περιόδου των τριών ετών από την ημερομηνία τέλεσης του γάμου παραγράφει το δικαίωμα ακύρωσης γάμου, ο οποίος θεωρείται άκυρος σύμφωνα με το άρθρο 17(2). Ανάλογη αλλαγή θα πρέπει να γίνει και στο άρθρο 14 του περί Πολιτικής Συμβίωσης Νόμου, καθότι η διάταξη αυτή έχει καταρτιστεί στο πρότυπο του *περί Γάμου Νόμου*, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται και στο νόμο αυτό οι λόγοι ακύρωσης των άρθρων 11 και 12.
- Ο χρόνος διάστασης που ρυθμίζεται στο άρθρο 27(3)(β) για το αμάχητο τεκμήριο κλονισμού των σχέσεων μεταξύ συζύγων να περιοριστεί από τέσσερα στα δύο ή τρία χρόνια και οι μικρές διακοπές που έγιναν ως προσπάθεια αποκατάστασης των σχέσεων να μην υπερβαίνει τους τέσσερις μήνες αντί των έξι μηνών.

- Να ρυθμιστεί η δυνατότητα έκδοσης συναινετικού διαζυγίου, κατόπιν συμφωνίας των συζύγων και η οποία θα αποτελεί τη βάση για τη λύση του γάμου. Η βούληση των συζύγων για τη λύση της έγγαμης συμβίωσης πρέπει να είναι ώριμη, ελεύθερη και ανεπηρέαστη, δηλαδή πρέπει να είναι απαλλαγμένη από ελαττώματα όπως η ουσιώδης πλάνη, η απάτη ή η απειλή. Έτσι, θα συνιστά ελάττωμα όταν η βούληση για λύση του γάμου προκλήθηκε από απάτη του ενός συζύγου από τον άλλον σύζυγο ή από άσκηση αφόρητης ψυχολογικής βίας. Τέλος, η συμφωνία για συναινετική λύση του γάμου δεν θα επιδέχεται αιρέσεις και προθεσμίες, δηλαδή π.χ. διατύπωση όρου εξάρτησης της συναίνεσης από άλλη συμφωνία περί διαφόρων θεμάτων. Τέτοιοι όροι θα καθιστούν τη συμφωνία ανύπαρκτη. Η δήλωση για συναινετική λύση του γάμου θα δηλώνεται από τους συζύγους αυτοπροσώπως ενώπιον του δικαστηρίου. Βασική προϋπόθεση για το παραδεκτό της αίτησης είναι ότι ο γάμος πρέπει να έχει διαρκέσει τουλάχιστον έξι μήνες πριν από την κατάθεση της αίτησης στο αρμόδιο δικαστήριο. Δεν έχει σημασία εάν κατά τη διάρκεια του εξαμήνου οι σύζυγοι βρίσκονται σε διάσταση.

Η δικαστική απόφαση περί συναινετικού διαζυγίου μπορεί να προσβληθεί με έφεση υπό την έννοια ότι θα οδηγήσουν στην ακύρωση της συναινεσεως του εφεσεϊοντος καθότι δεν υπήρξε ώριμη, ελεύθερη και ανεπηρέαστη βούληση του εφεσεϊοντος και συνεπώς δεν υπήρξε ο ειδικός λόγος έκδοσης συναινετικού διαζυγίου.

6) Ο περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμος του 1990 (216/1990)

- Αναθεώρηση του εδαφίου (3) άρθρου 3, ώστε στις περιπτώσεις που οι γονείς παραλείπουν να δηλώσουν το επώνυμο του τέκνου τους, το επώνυμο του να αποτελείται από το επώνυμο και των δύο γονέων και όχι από το επώνυμο του πατέρα όπως ορίζεται σήμερα. Ο εισηγητής θεωρεί ότι σε περίπτωση που οι γονείς παραλείπουν να δηλώσουν το επώνυμο

του τέκνου τους, αντί το επώνυμο να καθορίζεται από το επώνυμο του πατέρα, όπως είναι η ισχύουσα ρύθμιση και η οποία θεωρείται ότι προσκρούει στην αρχή της ισότητας των φύλων, το επώνυμο να ρυθμίζεται ως ακολούθως:

«Αν η δήλωση παραλειφθεί, το τέκνο θα έχει σύνθετο επώνυμο, αποτελούμενο από το επώνυμο και των δύο γονέων του. Αν το επώνυμο του ενός ή και των δύο γονέων είναι σύνθετο, το επώνυμο του τέκνου θα σχηματισθεί με το πρώτο από τα δύο επώνυμα. Πρώτο τίθεται το επώνυμο με αρχικό που προηγείται στο αλφάβητο. Αν το αρχικό των επωνύμων είναι το ίδιο, ελέγχεται το δεύτερο γράμμα και αν και αυτό είναι το ίδιο, το τρίτο γράμμα, κοκ μέχρι να προκύψει διαφοροποίηση.»

- Εναρμόνιση της νομοθεσίας με τις αρχές που καθορίζονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Κυρωτικός Ν.243/90).
 - Κάθε εμπλεκόμενο μέρος ή/ και κρατική αρχή, περιλαμβανομένου και του Δικαστηρίου, να έχουν εκ του νόμου υποχρέωση να διασφαλίζουν πρωτίστως τα συμφέροντα του παιδιού, να αναγνωρίζεται το δικαίωμα του παιδιού στη ζωή και να εξασφαλίζεται η επιβίωση και ανάπτυξή του,
 - Να παρέχεται δικαίωμα στο παιδί, που είναι ικανό να σχηματίσει δική του γνώμη, να εκφράσει ελεύθερα τη γνώμη του, σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το ενδιαφέρει, σε οποιαδήποτε δικαστική ή διοικητική διαδικασία ή παράλληλη διαδικασία που ακολουθείται από άλλες υπηρεσίες (όπως τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας και τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας), είτε άμεσα, είτε μέσω εκπροσώπου του.
 - Να επανεξεταστεί η φράση στο εδάφιο (3) του άρθρου 6 «...να συνεκτιμάται η γνώμη του πριν από κάθε απόφαση σχετικά με τη

γονική μέριμνα, εφόσον η απόφαση αφορά τα συμφέροντα του»
ώστε στις περιπτώσεις που η απόφαση αφορά τα συμφέροντα του παιδιού, όχι μόνο θα συνεκτιμάται η γνώμη του παιδιού, αλλά, να διασφαλίζεται επαρκώς ότι η απόφαση θα βασίζεται πρωτίστως στο συμφέρον του παιδιού.

- **Η αρχή της ακρόασης του παιδιού** να εφαρμόζεται όχι μόνο στη δικαστική διαδικασία, αλλά και σε κάθε διαδικασία που ακολουθείται από αρμόδιες υπηρεσίες, όπως είναι οι Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας και οι Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας.
 - Να διασφαλιστεί το δικαίωμα του παιδιού να μην αποχωρίζεται παρά τη θέληση του από τους γονείς του, παρά μόνο όταν ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού και να επιδεικνύεται ο απαιτούμενος σεβασμός στο δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δυο γονείς του ή από τον ένα από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει άμεση επαφή και με τους δυο γονείς του (άρθρο 9 Σ.).
- Ειδικότερα, στα πλαίσια υιοθέτησης των αρχών της Σύμβασης υποβλήθηκαν οι πιο κάτω εισηγήσεις:
- Παρόλο ότι στο Νόμο γίνεται αναφορά στο συμφέρον του παιδιού, σε συγκεκριμένα και εξειδικευμένα άρθρα, εντούτοις γίνεται εισήγηση όπως το δικαστήριο εφαρμόσει τη **γενική αρχή για διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού, όπως αυτή ρυθμίζεται στο άρθρο 3** της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τόσο στο στάδιο της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματος για παραχώρηση γονικής μέριμνας όσο και κατά την ουσιαστική ρύθμιση της.
 - **Να εισαχθεί γενική και οριζόντια ρύθμιση** όπως, κατά την εφαρμογή του Νόμου, **κάθε εμπλεκόμενο μέρος ή/και κρατική αρχή, καθώς και το Δικαστήριο, να έχουν υποχρέωση να**

λαμβάνουν υπόψη και να διασφαλίζουν πρωταρχικά το συμφέρον του παιδιού.

- Να καταστεί υποχρεωτική από κάθε εμπλεκόμενη αρχή η εφαρμογή **της απαγόρευσης των διακρίσεων** για οποιοδήποτε λόγο (Άρθρο 2 Σύμβασης), του δικαιώματος του παιδιού στη ζωή, επιβίωση και ανάπτυξη (Άρθρο 6 Σύμβασης) και του δικαιώματος του παιδιού να ακούγεται και να εκφέρει τις απόψεις του (Άρθρο 12 Σύμβασης).
- Πριν από την έκδοση της απόφασης του Δικαστηρίου θα πρέπει να γίνεται **διατμηματική αξιολόγηση του συμφέροντος του παιδιού και να λαμβάνονται υπόψη οι** εισηγήσεις των ειδικών για εφαρμογή ενδιάμεσων προστατευτικών μέτρων που θα στοχεύουν στη διασφάλιση της αρμονικής συμβίωσης του παιδιού με τους γονείς του και σε εξαιρετικές περιπτώσεις που δικαιολογείται από τη διατμηματική αξιολόγηση να μην εκδίδεται διάταγμα κοινής επιμέλειας.
- **Το πρόγραμμα φύλαξης του παιδιού στον κάθε γονέα να καταρτίζεται κατά τρόπο αναλυτικό και να περιλαμβάνεται στο διάταγμα που εκδίδει το Δικαστήριο** ώστε η εφαρμογή του να είναι σαφής και η τήρηση του υποχρεωτική και από τους δύο γονείς που έχουν την επιμέλεια.
- Εκτός από τις πράξεις που σχετίζονται με γονική μέριμνα και έχουν επείγοντα χαρακτήρα, τις οποίες μπορεί να επιχειρεί ο κάθε ένας από τους γονείς από μόνος του σύμφωνα με το άρθρο 8 του *Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμου*, θα πρέπει να ρυθμιστεί η δυνατότητα παροχής υπηρεσιών στήριξης και αποκατάστασης στις περιπτώσεις παιδιών θυμάτων βίας (βίας στην οικογένεια), ώστε να μπορεί ο ένας από τους δύο γονείς να επιχειρεί και από μόνος του την παραπομπή και παρακολούθηση του παιδιού από ψυχολόγο/ψυχίατρο.

- Να ρυθμιστεί εξουσία του δικαστηρίου να διατάζει το **διορισμό Λειτουργού Κοινωνικών Υπηρεσιών** για παρακολούθηση της εφαρμογής οποιουδήποτε εκδιδόμενου διατάγματος γονικής μέριμνας και να υποβάλει σε αυτό ενημερωτική έκθεση εντός τακτής προθεσμίας.
- Να ρυθμιστεί **εξουσία του Δικαστηρίου**, είτε αυτεπάγγελα, είτε μετά από αίτηση οποιουδήποτε διαδίκου ή/και των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας ή των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, **να διατάζει την υποχρεωτική συμμετοχή των μελών της οικογένειας σε θεραπευτικά ή/και εκπαιδευτικά προγράμματα**, ή/και προγράμματα ψυχοθεραπείας και ψυχολογικής/ ψυχιατρικής υποστήριξης, όπου κρίνει αυτό απαραίτητο.
- Να ρυθμιστεί **η δυνατότητα του Δικαστηρίου να διατάζει τη διατμηματική συνεργασία**, ειδικότερα μεταξύ των Υπηρεσιών Κοινωνικής Ευημερίας ή των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας, τόσο στη φάση της αξιολόγησης και του χειρισμού των περιστατικών, όσο και την ενημέρωση του Δικαστηρίου μέσω εκθέσεων που υποβάλλονται στα πλαίσια της γονικής μέριμνας.
- **Να εισαχθεί η υποχρέωση παροχής από τις Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας προγραμμάτων στήριξης, εκμάθησης και ανάπτυξης γονεϊκών δεξιοτήτων** για νεαρά ζευγάρια, μέσα από τα οποία θα διασφαλίζεται ο έγκαιρος εντοπισμός των οικογενειών που αντιμετωπίζουν προβλήματα που σχετίζονται με το Σύνδρομο Γονεϊκής Αποξένωσης και θα προλαμβάνονται ανεπιθύμητα περιστατικά.
- **Να ρυθμιστεί με κανονισμούς**, που θα εκδοθούν δυνάμει του *Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων* Νόμου, η διαδικασία **αξιολόγησης που θα πρέπει να ακολουθείται από τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας και τις**

Υπηρεσίες Κοινωνικής Ευημερίας, ή γενικότερα των διατμηματικών αξιολογήσεων.

- **Θέσπιση νέου Διαδικαστικού Κανονισμού**, δυνάμει του *Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων* Νόμου, ο οποίος, στη βάση των αρχών που κατοχυρώνουν οι Διεθνείς Συμβάσεις, **θα ρυθμίζει θέματα που άπτονται των συμφερόντων των παιδιών και θα διασφαλίζει ταχύτερες διαδικασίες εξέτασης των υποθέσεων, περιλαμβανομένης και της έκδοσης της απόφασης.**

7) Ο περί Υιοθεσίας Νόμος του 1995 (19(I)/1995)

- Αναφορικά με την υιοθεσία ενηλίκων (άρθρο 2, Ν.19(I)/1995), θα πρέπει να καθοριστούν, νομοθετικά, οι προϋποθέσεις και τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από το Δικαστήριο.
- Θεωρείται ότι υπάρχει άμεση ανάγκη για εκσυγχρονισμό ώστε να συνάδει με τα δικαιώματα του παιδιού όπως κατοχυρώνονται από την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών
- Η υιοθεσία θα πρέπει να έχει ως ύψιστο της κριτήριο το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού, ώστε η ρύθμιση του άρθρου 3 (β) να μην περιορίζεται ότι η υιοθεσία δεν επιφέρει κινδύνους για τον υιοθετούμενο και ότι αυτή είναι γενικώς προς το συμφέρον του.
- Η απόφαση για την υιοθεσία θα πρέπει να λαμβάνεται μόνο από το αρμόδιες αρχές.
- Η ιδιωτική υιοθεσία με απευθείας τοποθέτηση να αποκλείεται.
- Η διασφάλιση του υπέρτατου συμφέροντας του παιδιού υπαγορεύει την ανάγκη της άμεσης ή έμμεσης εποπτείας και ελέγχου από Κράτος κάθε πράξης υιοθεσίας μέσα στα πλαίσια της δομημένης παρέμβασης.
- Η απευθείας υιοθεσία θα πρέπει να απορρίπτεται λόγω των κινδύνων που ελλοχεύουν από την εφαρμογή της.

- Η προτεραιότητα θα πρέπει να είναι το παιδί να μεγαλώσει στην οικογένειά του καθότι δεν υπάρχει δικαίωμα οποιουδήποτε προσώπου να υιοθετήσει παιδί, αλλά ούτε το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή περιλαμβάνει την ικανοποίηση της επιθυμίας για υιοθεσία παιδιού.
- Η υιοθεσία να αποτελεί μία από τις μορφές κοινωνικής και νομικής προστασίας των παιδιών που στερούνται τους γονείς τους.
- Κριτήριο για τη λήψη απόφασης για υιοθεσία να είναι η διασφάλιση του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού.
- Προτεραιότητα θα πρέπει να δίδεται στις μόνιμες διευθετήσεις για το παιδί.
- Η διακρατική υιοθεσία θα πρέπει να αποτελεί την τελευταία επιλογή για μόνιμη αποκατάσταση του παιδιού, αφού έχουν εξαντληθεί οι άλλες επιλογές που σχετίζονται με τον τόπο καταγωγής του υιοθετουμένου και το κοινωνικό του περιβάλλον.
- Όλες οι μορφές υιοθεσίας, διακρατικές ή εθνικές, θα πρέπει να διέπονται από αυστηρές διαδικαστικές εγγυήσεις για την προστασία του παιδιού.
- Η διαθεσιμότητα του παιδιού για υιοθεσία θα πρέπει να αποφασίζεται πριν από την έναρξη της διαδικασίας για υιοθεσία του παιδιού.
- Θεωρείται αναγκαία η προετοιμασία όλων, του παιδιού, των γονιών και των υποψήφιων για υιοθεσία γονιών.
- Της νομικής πράξης θα πρέπει να προηγείται η διαδικασία συνταιριάσματος του παιδιού για υιοθεσία με την οικογένεια: το παιδί να τοποθετείται σε οικογένεια που ταιριάζει με τις ανάγκες, τα χαρακτηριστικά και τις εμπειρίες του.
- Θα πρέπει να αποκλειστεί η ιδιωτική απευθείας τοποθέτηση ως ανίκανη να εγγυηθεί τη διασφάλιση του συμφέροντος του παιδιού.
- Οι οικογένειες θα πρέπει να λαμβάνουν επαγγελματική στήριξη μετά την υιοθεσία.
- Το παιδί να μπορεί να έχει πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν τους βιολογικούς του γονείς.

8) Ο περί Βίας στην Οικογένεια (Πρόληψη και Προστασία Θυμάτων) Νόμος του 2000. (119(I)/2000) Οι εισηγήσεις παραπέμπονται στους ειδικούς παιδοψυχολόγους του Υπ. Παιδείας

- Να επανεξεταστεί ή επαναξιολογηθεί η λειτουργία και ο χειρισμός περιστατικών βίας στην οικογένεια από τον Οικογενειακό Σύμβουλο, τις Συμβουλευτικές Επιτροπές και τις Πολυθεματικές Ομάδες, που ρυθμίζονται αντίστοιχα στα άρθρα 6, 7 και 8 του Νόμου, με σκοπό να υιοθετηθούν νέες προσεγγίσεις που να βασίζονται κυρίως σε αποκαταστατικά και ποινικοθεραπευτικά πρότυπα δικαιοσύνης, αντί της τιμωρίας, όπως για παράδειγμα το πλαίσιο δράσεων που εφαρμόζεται στην ελληνική νομοθεσία. Με βάση την προσέγγιση, θα πρέπει να καθοριστεί διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης και αστικής αποζημίωσης του θύματος.

9) Οι περί Ρυθμίσεως των Περιουσιακών Σχέσεων των Συζύγων Νόμοι του 1991, Ν.232/1991.

- Προτείνεται η αναθεώρηση του άρθρου 17 του Νόμου και της δυνατότητας που παραχωρείται στο δικαστήριο να μην επιδικάσει στον ενάγοντα σύζυγο οποιοδήποτε ποσό από περιουσία που έχει αυξηθεί με τη συμβολή του κατά τη διάρκεια του γάμου, για τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο αυτό, καθώς αυτή συνιστά απώλεια περιουσιακού δικαιώματος που ο σύζυγος δικαιούται να αξιώσει από την περιουσία που έχει δημιουργηθεί κατά την διάρκεια του γάμου του, κατά παράβαση του άρθρου 28 του Συντάγματος και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, αφού το δικαίωμα περιουσίας δεν μπορεί να υπόκειται σε περιορισμούς συνεπεία της συμπεριφοράς του αιτητή συζύγου.

10) Ο περί Διαθηκών και Διαδοχής Νόμος, ΚΕΦ.195.

Προσθήκη ρύθμισης με βάση την οποία το **τέκνο που γεννήθηκε με τη μέθοδο της μεταθανάτιας γονιμοποίησης** να θεωρείται κληρονόμος και να δικαιούται κληρονομικής διαδοχής.

11) Περαιτέρω εισήγηση για προβληματισμό

- Δημιουργία ενιαίου Κώδικα Οικογενειακού Δικαίου, όπως γίνεται με το σχετικό κεφάλαιο στον Ελληνικό Αστικό Κώδικα, έτσι ώστε να μην είναι κατασπαρμένη η νομοθεσία για τα διάφορα οικογενειακά θέματα.